

Список використаних джерел

1. Попадюха Ю. А. Сучасні комплекси, системи та пристрої реабілітаційних технологій: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури; 2018. 656 с.
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
3. Типова освітня програма початкової освіти. Наук. кер. Савченко О. Я. 2019. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikovaly-typovi-osvitniprogramy-dlya-1-2-klasivnush-dokumenty/>
4. Типова освітня програма початкової освіти. Наук. кер. Шиян Р. Б. 2019. URL: <https://svitdovkola.org/metodic/typova-osvitnya-programa>
5. Фізична культура в школі: навч. програма для 1-4, 5-9 загальноосвіт. навч. закл. Київ: Літера ЛТД; 2013. 352 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ

Ренко І. П., Одарченко В. І.

Актуальність проблеми. Вхідження системи освіти у ХХІ століття характеризується радикальними змінами у виборі освітніх парадигм, що упродовж попереднього століття заміняючи одна одну визначали вектори розвитку педагогічної науки і практики.

Ключове завдання якісної підготовки висококваліфікованих фахівців, які демонструватимуть свою конкурентоспроможність у тому числі на міжнародному ринку праці, визначається у державних документах: «Національна доктрина розвитку освіти», законах України «Про освіту», «Про вищу освіту».

Сформованість пізнавальної самостійності визначається вченими як необхідна умова професійного становлення майбутнього фахівця та забезпечує його подальше кар'єрне зростання. Проблема формування пізнавальної самостійності суб'єктів освітнього процесу поступово перейшла у площину формування ключових компетентностей і у такий спосіб залишилась актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес формування пізнавальної самостійності особистості представлено в працях зарубіжних й вітчизняних науковців від Я. Коменського, Г. Сковороди, Ж. Руссо, Дж. Локка, К. Гельвеція, Д. Дідро, Й. Песталоцці, К. Ушинського, І. Франка, В. Сухомлинського до

В. Лозової, І. Лернера, М. Махмутова, П. Підкасистого, Н. Половникової, О. Савченко, М. Скаткіна, І. Унт та інших.

Аналіз особливостей формування пізнавальної самостійності здобувачів освіти дозволив виявити дві групи чинників: внутрішні та зовнішні.

До групи внутрішніх чинників належать: розвинена внутрішня мотивація до постійного поновлення загальноосвітніх і професійних знань; індивідуальні особливості (пізнавальні здібності, особливості нервової, емоційно-вольової, когнітивної системи); володіння різними способами пошуку й обробки інформації; суб'єктивний досвід студента; рівень навчальної підготовки студента; рівень рефлексивних умінь (самоаналіз, саморегуляція, самоконтроль); наявність адекватної самооцінки.

Групу зовнішніх чинників складають: зміст навчального матеріалу; організація освітнього процесу (засоби, форми та методи навчання, матеріально-технічна база закладу освіти); вплив макро- і мікросередовища (однолітки, сім'я, дорослі, психологічний клімат у групі); адаптація першокурсників до навчання у ЗВО; консультації студентів викладачами; оптимальне поєднання обсягів аудиторної та позааудиторної самостійної роботи; якісний контроль (своєчасний зворотній зв'язок).

Мета дослідження – розглянути один із внутрішніх чинників формування пізнавальної самостійності студентів: наявність розвиненої внутрішньої мотивації до постійного поновлення загальноосвітніх і професійних компетентностей.

Виклад основного матеріалу. Проблема мотивації, мотивів поведінки і діяльності широко досліджена у працях вітчизняних вчених: В. Асеєва, І. Васильєва, Б. Додонова, Є. Ільїна, В. Ковальова, О. Леонтьєва, П. Якобсона, а також зарубіжних авторів: Д. Аткінсона, Ф. Герберг, А. Маслоу, Х. Хекхаузена. У більшості праць науковців виокремлюються три основні елементи мотивації навчання: свідоме сприйняття власної особистості й особистості іншої людини в їх динамічній взаємодії; оцінювання, без якого немає мотивації до навчання; вольові якості особистості (допитливість, прагнення пізнати нове, невідоме).

Малодослідженою виявилася структура професійно-педагогічної мотивації студентів, хоча окремі аспекти зазначеної проблеми представлені в працях науковців: О. Дмитричева, Н. Максименко, А. Молчанов, Н. Татаркіна, Д. Чемоданова та інших.

Дослідниця В. Лозова [3] зазначає, що активність особистості спонукається певними мотивами і в той же час її необхідно цілеспрямовано формувати, стимулюючи це формування зовнішніми умовами, обставинами.

Особлива роль у мотивації навчання здобувачів освіти належить особистості викладача, організації його діяльності, вміння обрати ту чи іншу

тактику (або комбінацію тактичних прийомів) залежно від особистості студента, його нахилів, характеру й ступеня його мотивації до навчання.

Слід зазначити, що тренування внутрішньої навчальної мотивації є досить складним процесом, обумовленим, перш за все, різним функціональним впливом викладача на слухачів. Якщо такий вплив набуває вигляду повідомлення та допомоги, то це забезпечує позитивний зворотній зв'язок, підсилює відчуття автономності та компетентності й сприяє підвищенню внутрішньої навчальної мотивації студентів. Якщо ж педагогічна дія викладача має вигляд контролю над поведінкою студентів, то вона сприймається ними як зовнішній тиск й тим самим знижує внутрішню навчальну мотивацію.

Правильне виявлення професійних мотивів, інтересів і нахилів студентів – важливий прогностичний чинник задоволення їх від професії у майбутньому. Ставлення до майбутньої професії, мотиви її вибору є надзвичайно важливим фактором, що зумовлює успішність професійного навчання у ЗВО [1].

Розділяємо думку дослідників (В. Буряк, А. Маркова, М. Парфьонов), які вважають, що вивчення мотивації потрібно будувати на поглибленому проникненні у закономірності становлення особистості, тому недостатньо тільки звертати увагу на поверхневі ознаки у вигляді «хоче–не хоче», необхідно з'ясувати, чому саме студент не хоче навчатися, які мотиви у нього не сформовані, виявити не тільки успішність виконання завдань, але й труднощі в їх виконанні.

Поряд із навчальною мотивацією неабиякий вплив на навчальну діяльність студентів має пізнавальна мотивація.

Виділяють такі види пізнавальних мотивів: широкі пізнавальні мотиви (орієнтація на оволодіння новими знаннями); навчально-пізнавальні мотиви (прагнення засвоїти способи здобування знань); мотиви самоосвіти (орієнтація на додаткові знання та створення програми самовдосконалення).

Слід зазначити, що інтерес є одним із мотивів навчання, компонентом навчальної мотивації. Його вважають проявом пізнавальних мотивів.

Стійкий пізнавальний інтерес студента породжує потребу в пізнанні, яка виявляється в інтересі до самостійного оволодіння знаннями, розвиває ініціативу, творчість, пізнавальну активність.

Серед основних вольових якостей особистості, що сприяють формуванню пізнавального інтересу у студентів (П. Каптерьов, Р. Немов, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн) називають наполегливість, терплячість, рішучість, самоконтроль, цілеспрямованість, ініціативність, дисциплінованість.

Важливість взаємозв'язку мотивації навчання, пізнавального інтересу й волі студента підкреслюється у дослідженнях В. Лозової [2; 3].

Серед зовнішніх чинників формування пізнавальної самостійності студентів першочергове значення має зміст навчання, який пропонується для засвоєння.

Погоджуємося з думкою О. Малихіна, що у сучасній вищій освіті розробляється новий підхід до розуміння й організації освітнього процесу, а саме: від навчання як нормативно побудованого процесу до навчання як індивідуальної діяльності, її корекції й педагогічної підтримки, а також до розробки такого змісту освіти, який включав би не лише наукові знання, але й метазнання, тобто прийоми та методи пізнання [4].

За такого підходу припускається засвоєння знань у вигляді метазнань (опис прийомів дій, алгоритмів, правил, логічних операцій, іншими словами, знань про те, як опрацювати навчальний матеріал, у тому числі й самостійно, тобто, що для цього потрібно зробити тощо).

Також процес формування пізнавальної самостійності студентів вимагає використання різних форм, методів та методичних прийомів навчання – словесних, наочних, репродуктивних і продуктивних, методів стимулювання, мотивації навчальної діяльності та оперативності «зворотнього зв'язку» як не менш важливих зовнішніх чинників формування пізнавальної самостійності студентів.

Висновки. Таким чином, зазначені чинники утворюють комплексний вплив на особистість здобувача освіти і стимулюють розвиток його пізнавальної самостійності. У той же час слід констатувати певну несистемність та хаотичність таких впливів за відсутності зовнішнього педагогічного управління, що має бути спрямованим на створення сприятливого середовища зі спеціально контрольованими та модельованими зовнішніми і внутрішніми чинниками.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. Теоретичне обґрунтування змісту рефлексивного компонента готовності до інноваційної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. Вип. 17. С. 300-303
2. Лозова В. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. Харків : ОВС, 2002. 400 с.
3. Лозова В. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Харків : ОВС, 2000. 175 с.
4. Малихін О. Вплив педагогічних факторів на формування умінь самостійної навчальної діяльності. *Наукові записки* : зб. наук. ст. Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2007. Вип. LXV (65). С. 108–119.